

**Gaziantep Üniversitesi AYINTÂB
Araştırmaları Dergisi**

**Gaziantep University Journal
of AYINTÂB Studies**
e-ISSN: 2667-6257

Makale Adı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrasi Söylemleri (1946-1957)

Article Name: The Republican People's Party's Discourse on Democracy (1946–1957)

1. Yazar Adı: Kudret AYAN
Yazar Kurumu: Karabük Üniversitesi,
Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Mezunlu.
Yazar E-Mail: ayn.kudret@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-5662-1717

2. Yazar Adı: Nurgün KOÇ
Yazar Kurumu: Prof. Dr. Karabük
Üniversitesi, Tarih Bölümü
Yazar E-Mail:
nurgunkoc@karabuk.edu.tr
Orcid ID: 0000-0001-9064-0789

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 25.11.2025
Kabul Tarihi: 16.12.2025
Yayın Tarihi: 31.12.2025

Yayın Yılı: 2025
Yayın Cilt: 8
Yayın Sayı: 2
Sayfa Aralığı: 276-292

Doi: <https://doi.org/10.71353/gunaad.1830431>

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

Atıf: Ayan, Kudret, Nurgün Koç, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrasi Söylemleri (1946-1957), *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.2, 2025, ss.276-292.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Demokrasi Söylemleri (1946-1957)¹

Öz

Bu çalışma, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946, 1950, 1954 ve 1957 genel seçimleri için yayımladığı seçim beyannamelerini karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelemektedir. Dört ayrı dönemde hazırlanan beyannameler; partinin demokrasi anlayışını, devlet idaresine bakışını, toplumsal kesimlere yönelik vaatlerini ve siyasal rekabet ortamındaki konumlanışını yansıtan önemli belgeler niteliğindedir. 1946 beyannamesinde tek dereceli seçime geçiş, eğitim seferberliği ve köylünün kalkındırılması öncelikli başlıklar iken; 1950 beyannamesi ekonomik düzenlemeler, köylünün gündelik hayatına ulaşacak hizmetler, şehirleşme ve altyapı yatırımları üzerine yoğunlaşmıştır. 1954 beyannamesi, iktidar değişikliği sonrasında demokrasinin zedelendiği iddiası üzerinden şekillenmiş; hukuk devleti, bağımsız yargı, sosyal devlet ve ekonomik düzen başlıkları merkeze alınmıştır. 1957 beyannamesi ise Demokrat Parti iktidarının antidemokratik uygulamalarına vurgu yaparak yeniden demokratikleşme, seçim adaleti ve anayasal güvence temalarını öne çıkarmıştır. Beyannameler bir bütün olarak değerlendirildiğinde CHP'nin, her seçim döneminde siyasi rakiplerinin eleştirileri karşısında kendisini demokratik düzenin kurucu unsuru olarak konumlandığı, toplumsal tabanını genişletme çabaları doğrultusunda farklı sosyal sınıflara yönelik vaatlerini aşamalı olarak çeşitlendirdiği görülmektedir. Bu çalışma, söz konusu belgeler üzerinden CHP'nin çok partili hayata geçiş sürecindeki tutumunu ve demokrasi söyleminin gelişim çizgisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Beyannamelerin bütüncül değerlendirmesi, CHP'nin tek parti döneminden çok partili siyasete geçiş sürecinde siyasi rakiplerinin eleştirilerine karşı demokratik düzenin kurucu unsuru olarak kendini konumlandığını ve toplumsal tabanını genişletmek amacıyla vaatlerini çeşitlendirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, partinin demokrasi söyleminin zaman içinde hukuki ve kurumsal reformlar doğrultusunda derinleştiği görülmektedir. Bu çalışma, CHP'nin 1946–1957 dönemindeki demokrasi yaklaşımını ve Türkiye'de çok partili siyasal yaşamın kurumsallaşma sürecindeki rolünü anlamak açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi, Beyanname, Demokrasi, Katkı, Parlamenter Sistem

The Republican People's Party's Discourse on Democracy (1946–1957)

Abstract

This study analyses the election manifestos published by the Republican People's Party (CHP) for the 1946, 1950, 1954 and 1957 general elections with a comparative approach. These election manifestos which prepared in four different periods are significant documents reflecting the party's understanding of democracy, its perspective on state administration, its promises to social segments and its positioning in the politically competitive environment. While the 1946 election manifesto prioritized the transition to single-stage elections, educational mobilization and development of peasantry, the 1950 election manifesto focused on economic regulations, services to meet the needs of peasants' daily lives, urbanization and infrastructure investments. The 1954 election manifesto was prioritized by the claim that democracy had been damaged after the change of government, focusing on the rule of law, an independent judiciary, a social state and economic order. On the other hand, the 1957 election manifesto emphasized the anti-democratic practices of the Democrat Party government and highlighted the themes of re-democratization, electoral justice and constitutional guarantees. When the declarations are evaluated as a whole, it appears that the CHP, in the face of criticism from its political rivals in each election cycle, positioned itself as a founding element of the democratic order and gradually diversified its promises to different social classes in the line with its effort to expand its social base. This study aims to reveal the CHP's position during the transition to multi-party system and improvement line of democracy through these documents. A holistic assessment of the manifestos reveals that the Republican People's Party (CHP) positioned itself as a foundational actor of the democratic order in response to critiques from political rivals during the transition from single-party rule to a multi-party political system, while simultaneously diversifying its promises to broaden its social base. Moreover, the party's discourse on democracy appears to have deepened over time, reflecting an increasing emphasis on legal and institutional reforms. This study provides a significant contribution to understanding the CHP's approach to democracy between 1946 and 1957, as well as its role in the institutionalization of multi-party politics in Turkey.

Keywords: Republican People's Party, Election Manifesto, Democracy, Contribution, Parliamentary System

¹ "Türk Demokrasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1960)" tezden üretilmiştir.

Extended Abstract

This study aims to examine the electoral manifestos published by the Republican People's Party (CHP) between 1946 and 1957 from the perspective of democracy. The democratization process in Turkey represents a long-term transformation that began during the constitutional periods of the Ottoman Empire and acquired an institutional framework with the proclamation of the Republic. With the end of the single-party era and the transition to a multi-party political system, democratic discourse became one of the main axes of political competition; the manifestos published by political parties emerged as significant indicators of both the policies promised to society and the search for political legitimacy. In this context, the electoral manifestos presented by the CHP to the public in 1946, 1950, and 1954 constitute substantial texts that reflect the contemporary understanding of democracy and the party's mode of political self-positioning.

The study first evaluates the 1946 electoral manifesto. During this period, the CHP was still in power, and the transition from single-party rule to a multi-party system was ongoing. İsmet İnönü's emphasis on the principle of "populism" in the manifesto underscores the centrality of national sovereignty within the political system. Promises such as the adoption of a direct electoral system, the assurance of electoral security, the enhancement of judicial independence, and the expansion of citizenship rights represent important steps toward democratization. The manifesto also allocates considerable space to policies concerning education, economic development, land reform, and the effective management of forests, highlighting the notion that social modernization must be considered in conjunction with democracy. However, the fact that the 1946 elections were conducted under the "open ballot-secret counting" method generated criticism regarding the CHP's democratic stance. İnönü's statement that "the decision rests with the nation" illustrates that popular will was foregrounded as the primary source of legitimacy in the political climate of the period. Nevertheless, issues such as the party state fusion, the title of "National Chief," and the emergence of the Democrat Party (DP) formed the core of the debates surrounding democracy at the time.

The 1950 electoral manifesto was prepared at a time when the CHP faced a high likelihood of losing power. The rise of the Democrat Party compelled the CHP to restructure its democratic discourse. In this manifesto, the protection of "life, property, honor, and possessions" is articulated as the fundamental condition of a democratic regime. The 1950 manifesto is particularly notable for its oriented and welfare-centered commitments especially those directed toward rural populations. Promises concerning rural roads, healthcare services, education, land distribution, and the enhancement of agricultural production demonstrably reflect the party's search for policies aimed at rural society. During this period, the CHP responded to DP's criticisms particularly those targeting "chiefdom" and "authoritarianism" by emphasizing its own democratic legitimacy, grounding it in Atatürk's reforms and the transition to multi-party politics. Key elements of the manifesto include improving the economic conditions of peasants, expanding mechanization in agriculture, developing transportation and communications infrastructure, broadening healthcare provision, and modernizing the education system. Nonetheless, the CHP's long-standing state-centric economic policy was criticized by the DP as a "restrictive" legacy, and İnönü's "National Chief" image contributed to negative perceptions regarding the party's democratic legitimacy. Consequently, the 1950 manifesto reflects the CHP's efforts to redefine itself within a democratic framework.

The 1954 electoral manifesto represents a document in which the CHP, now in opposition, articulated its discourse on democracy in more institutional and structural terms. Following the DP's ascent to power in 1950, debates regarding press freedom, judicial independence, and political participation intensified, reinforcing the CHP's emphasis on democracy. The manifesto elaborates proposals such as strengthening the rule of law, establishing an independent judiciary, guaranteeing press freedom, and reorganizing constitutional institutions. Structural reform proposals such as a bicameral parliamentary system and the establishment of a Constitutional Court indicate the deepening of the CHP's democratization discourse. The party defended a mixed economy model in the realm of economic development and devoted considerable attention to social-state policies, including the expansion of labor rights, the development of social security, the enhancement of public works projects, and the improvement of village schools. Unlike earlier manifestos, the 1954 manifesto foregrounds institutional democratization such as the rule of law, judicial independence, a bicameral legislature, and constitutional reform that the CHP, as an opposition party, had adopted a more critical and reform-oriented stance toward the functioning of democratic institutions. DP's restrictive measures toward the opposition and pressures on the press served as major reference points in CHP's democratic discourse.

The findings of the study reveal that the CHP's discourse on democracy evolved over time and was shaped by the political conditions of each period. While the 1946 manifesto is characterized by a state-centered understanding of modernization, the 1950 and especially the 1954 manifestos reflect a more pluralistic, liberal, and institutionally oriented conception of democracy. This transformation largely stems from the CHP's shift from governing party to opposition, which reconfigured the political field and increased the necessity for the party to reposition itself around democratic legitimacy.

The 1957 electoral manifesto was published during a period marked by a deepening crisis of democracy. In this manifesto, the CHP emphasized the need to restore democracy, safeguard fundamental rights and freedoms, ensure judicial independence, and carry out constitutional reforms. Criticizing the DP's anti-democratic practices such as the removal of Kırşehir's provincial status the CHP reiterated its proposals from the 1954 manifesto, including the establishment of a bicameral system and a Constitutional Court.

In conclusion, this study demonstrates that the CHP's electoral manifestos published between 1946 and 1957 constitute essential primary sources for understanding the history of democratization in Turkey. These documents are of great significance for observing the progress, turning points, and constraints inherent in the formation of a democratic political culture in Turkey. The CHP's discourse on democracy continuously evolved under the influence of historical context and clearly reflects the efforts of a party with single-party origins to adapt to a multi party democratic order.

Giriş:

Osmanlı Devleti siyasi ömrüne mutlakiyetle başlayıp meşruti monarşiyle tamamlamıştır. Türk Milleti açısından demokrasinin tesisinin değeri kaçınılmaz bir gerçek olmuştur. II. Meşrutiyetle² başlayan demokrasi havası Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları tarafından kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin rejiminde de yerini almıştır.³

Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde kurulan CHP cumhuriyet rejimiyle beraber "demokrasi" kavramına da işlerlik kazandırmaya çalışmıştır. Bir takım denemeler olsa da çok partili yaşama geçiş uzun bir sürenin geride bırakılmasıyla gerçekleşmiştir. CHP, 1923'te Cumhuriyet'in kurucu kadroları tarafından kurulan ve tek parti dönemi boyunca Türkiye'nin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını şekillendiren merkezî aktör olmuştur. Bu nedenle CHP'nin demokrasi ile ilişkisi, hem Türkiye'nin demokratikleşme sürecini anlamak hem de siyasal kültür analizleri yapmak açısından belirleyicidir. CHP'nin demokrasi yaklaşımı, dönemsel koşullar, iç reformlar, dış dinamikler ve toplumdaki değişime bağlı olarak gelişmiştir.⁴

CHP, 1923 tarihinden itibaren 1946 tarihine kadar tek parti dönemi olarak siyasi hayatına devam etmiştir.⁵ Seçim beyannamelerinde işlenen konular değerlendirildiğinde 1946 yılında halen iktidar olan CHP ve 1950 sonrası muhalefet konumuna gelen CHP'nin farklı konularda yoğunlaştığına dikkat çekmek gerekmektedir. 1946 yılı itibariyle çok partili yaşama geçen Türkiye'de iktidarda olan CHP bazı vaatlerinde devlet kontrolünü kısıtlama yoluna gitmiş, parti içi ve parti dışı kimseler tarafından olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilmiştir. 1950 sonrasında da bir takım propagandalarında bu serbestlik konusuna devam ettirmiştir.⁶ Propagandalar, taahhütler, yapılan işler ve seçim haritası her bakımdan

² Ayrıntılı bilgi için Bkz., Mehmet Karayaman, "CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Uşak (1935-1950)", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/UUSBD*, (10)3, (2017), 461.

³ Osman Akandere, "1946 Genel Seçimleri Ve Sonuçları Üzerinde İktidar Ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar" I. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25(75), 2009, 439-440.

⁴ Mustafa Salep, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde CHP'nin Siyasal Politikası Üzerine Bir Değerlendirme (1938-1950)", *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 9(2), 2020, s. 1099-1102.

⁵ Fevzi Çakmak, "Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Sürecinde CHP Kurultay Görüşmeleri ve Müfettiş Raporlarına Göre Parti Teşkilatının Karşılaştığı Sorunlar (1945-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(34), 2017, s. 322; Ayrıntılı bilgi için bkz.; Esat Öz, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılma (1923-1945)*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996; Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1996.

⁶ Murat Karataş, "1950 Yılı Genel Seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçmeni İkna Çabaları", *History Studies*, 6(3), 2013, s. 201-20; Ferhat İlgen, "Türk Siyasal Hayatında Çok Partili Hayata Geçiş Süreci: İç ve Dış Siyasette Yaşanan Gelişmelerin Genel Değerlendirmesi", *Journal of Universal History Studies*, 3(1), 2020, s.140-141.

farklılık göstermektedir.⁷ 1950 tarihinden sonra ise iktidardan muhalefet kanadına geçiş yapmıştır. Bizler tarafından bu çalışmada mercek altına CHP'nin siyasi açıdan ve seçim beyannameleri üzerinden demokrasi izleri incelemeye alınmıştır.

1. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Seçim Beyannamelerinin Demokrasi Perspektifinden Analizleri:

1.1. 1946 Yılı Seçim Beyannamesi:

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) seçim beyannamesine İsmet İnönü “*kadın ve erkek vatandaşlarım*” cümlesiyle başlamıştır. Tek dereceli seçim yöntemiyle milletvekili seçimlerinin yapılacağını söylemiştir. Cumhurbaşkanı seçilmesi halinde partilerle ilişkisini kesme konusuna sıcak bakmıştır. İsmet İnönü, 20 yıldır halkın eğitimiyle alakadar olduklarını hiç değilse kadın erkek büyük bir kitlenin ilkökul seviyesinde eğitimini tamamlaması gerektiğine inandıklarını dile getirmiştir. Köylünün sanat, eğitim ve askeri alanlar da gelişimini ilköğretimlerini tamamlamasına bağlamıştır. Türk köylüsünün köy ağalarından kurtaracaklarını topraklandırmaya gideceklerini söylemiştir. Memleketin orman bakımında çıplak kaldığını ifade eden İsmet İnönü, medeni devletlerde olduğu gibi bu konuya da çözüm getireceklerini dile getirmiştir. İsmet İnönü, “*aziz vatandaşlarım seçimin kaderi sizin ellerinizde!*” diyerek aslında seçimin sonucunun halk iradesinde olduğunu vurgulamıştır. Demokrasi açısından önemli olan bu durumda İsmet İnönü, halka zarar verecek ya da veren kişilere karşı önlemler alınacağına işaret etmiştir.⁸

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 seçim beyannamesi, demokratik ve hukuki çerçevede halkın katılımını ön plana çıkaran ifadelerle dikkat çekmektedir. İsmet İnönü, partili cumhurbaşkanı olmasının anayasal bir engel teşkil etmediğini belirterek, devlet başkanının görevini yerine getirirken partisiyle ilişkisini sürdürmesinin hukuken meşru olduğunu ifade etmiştir.⁹ Bu çerçevede, tek dereceli seçim sistemiyle milletvekillerinin seçileceğini ve seçmenin kararının merkezi olduğunu açıklayarak halkın iradesine duyulan güveni ortaya koymuştur. Aynı zamanda tek dereceli seçim sistemine geçiş sert propagandaların oluşmasına da zemin hazırlamıştır.¹⁰

Eğitim ve kalkınma politikaları, beyannamenin temel unsurları arasında yer almaktadır. İnönü, köylülerin ilköğretim seviyesinde eğitimini tamamlamasının zorunluluğunu ve meslek, sanat ile askeri alanlarda verimliliklerinin artırılmasını vurgulamış; toprak reformu ve köylünün ekonomik bağımsızlığının sağlanmasıyla köylünün serf yaşamından kurtarılacağını belirtmiştir. Ayrıca ormanların korunması ve ekonomik sıkıntıların giderilmesine yönelik adımlar, toplumsal refah ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen demokratik yaklaşımlardır.

Beyannamede yargı ve adalet mekanizmalarının güçlendirilmesine dair taahhütler, demokratik kurumların işlerliğini güvence altına alma amacını taşımaktadır. Yargıların eğitimi ve geçim haklarının iyileştirilmesi ile devlet görevlilerinin hesap verebilirliği, hukukun üstünlüğünü pekiştirmeye yönelik somut önlemler olarak sunulmuştur. Seçim

⁷ Ertuğrul Selvitopi, 1946 Genel Seçimleri Öncesinde Demokrat Parti-Cumhuriyet Halk Partisi İlişkileri, (Erzurum: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, 2013).

⁸ *Ulus Gazetesi*, 18.07.1946; *Cumhuriyet Gazetesi*, 24.07.1956.

⁹ Mustafa Kaynar, age., s.131-136.

¹⁰ Mustafa Kaynar, age., s.131-136; Murat Burgac, “1946 Genel Seçimlerinde Propaganda”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* (ÇTTAD), 13(26), 2013, s.165-166; Murat Karataş, *Türkiye’de Seçim Propagandası (1923-1960)*, Afyonkarahisar: Yaz Yayınları, 2023, s.34-39.

sürecinde vatandaşların oylarının serbest kullanımı ve sonuçların hukuki çerçevede geçerliliği, demokratik işleyişin temel göstergeleri olarak vurgulanmıştır.¹¹ Parti ve devlet başkanlığı meselesi gündeme taşınmış, DP'nin kurulmasına müsaade edilmesi övünç kaynağı olarak görülmüş, tüm vatandaşların İsmet İnönü'nün bayrağı altında toplanması gerektiği bildirilmiştir.¹²

Beyannamede yer alan eleştirilerin ve propaganda yoluyla yapılan manipülasyonların titizlikle takip edilmesi, anti-demokratik tutumların önlenmesi açısından önem taşımaktadır. İç ve dış politikada halkın güvenliği ve çıkarlarının öncelikli tutulması, demokratik süreçlerin şeffaf ve kesintisiz bir biçimde yürütülmesini savunan bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.¹³ Böylece 1946 beyannamesi, Cumhuriyet'in kurumlarını güçlendirirken vatandaşın karar hakkını ve devletin şeffaflığını güvence altına almayı amaçlayan bir politika çerçevesi sunmaktadır.

1.2. 1950 Yılı Seçim Beyannamesi:

CHP, 1950 genel seçimleri için yayımladığı seçim beyannamesi, partinin yeni dönemde de milletin menfaatlerini koruyacağı, demokrasi ve hukuk düzenini güçlendireceği yönündeki söylemleri temel almaktadır. Beyannamede özellikle “*milletin can, mal, namus ve mülk güvenliğinin*” demokrasinin vazgeçilmez şartı olduğu belirtilmiştir.¹⁴

CHP'nin programında en dikkat çekici başlıklardan biri köylü politikalarıdır. Beyannamede; köylünün okuryazarlığını artırmak için köy yayınları çıkarılması, köy yollarının onarılması, radyo erişiminin yaygınlaştırılması, topraklandırma kanununun uygulanması, köylü sağlığının iyileştirilmesi, içme suyu tesislerinin kurulması, ekim kapasitesini artıracak tedbirler ve iç iskân programları gibi hususlara yer verilmiştir.¹⁵ Ayrıca ormanların korunması, yakacak temini, 1954 yılına kadar şehir ve kasabalarda elektrik sorunlarının çözümlenmesi, kasabalarda ortaokul açılması ve şehirlerde teknik okullar kurulması planlanmıştır. Doğu illerine yönelik özel kalkınma programları ve kimsesiz çocukların korunmasına dair düzenlemeler de beyannamede yer almaktadır.¹⁶

Tüm bunları ve programı değerlendirdiğimiz zaman demokrasiye aykırı bir durum saptamak zordur. Aksine demokrasinin medeni ülkelerde olduğu gibi gelişiminden bahsetmek mümkündür. CHP'nin bu seçimlerde köylüye hitap etmesi aslında bizlere en çok oyun o kesimde olduğunun bir göstergesidir.¹⁷

DP, CHP'lilerin katiyen demokrasi fikrini sahiplenmeyeceklerini CHP'lilerin şeflik sitemine tabi ve alışık olduklarını belirterek: “*Vatandaş dikkat et. İsmet İnönü'süz Türkiye başsız bir gövdedir diyenlerin koca Türk milletine verdikleri hakiki değer kendi sözleriyle sabittir. Bu dille konuşanların bu vatanı demokrasiyi değil sadece zümre ve mide saltanatını yürütecekleri gün gibi aşikârdır. (...)*” demiştir.¹⁸ Demokrat Parti (DP), seçim kampanyasında CHP'yi “*şeflik sistemi*” ile özdeşleştirerek eleştirmiş ve CHP'nin demokratik rejimi

¹¹ Mustafa Kaynar, age., s.141-148.

¹² Osman Akandere, “1946 Genel Seçimleri Ve Sonuçları Üzerinde İktidar Ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25 (75), 2009, s. 445-456.

¹³ Akandere, agm., s.437-364; Burgac, agm., s. 164-179.

¹⁴ Süleyman Güngör, “14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP'de Bunalım” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Bilimler Dergisi*, 21, s.193-208.

¹⁵ Süleyman Güngör, agm., s.199-200.

¹⁶ Mustafa Kaynar, s.141-148; Mustafa Karataş, age., s.128-131.

¹⁷ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları. İstanbul, 2011, s.411-412.

¹⁸ *Vatan Gazetesi*, 05.05.1950.

sahiplenecek bir parti olmadığını iddia etmiştir. DP'nin propaganda metinlerinde CHP'nin otoriter bir devlet yapısına alışık olduğu ve İnönü merkezli bir siyasal kültür yarattığı öne sürülmüştür.

CHP sözcüleri DP'lilerin tüm bu suçlamalarını reddederek İsmet İnönü kendisine yöneltilen diktatör yakıştırmalarına karşılık olarak seçim zamanlarında vatanın birçok yerinde toplantılar düzenleyen, şehir şehir gezen bir genel başkanın diktatör olma ihtimalinin olmadığı savunmasını yapmıştır.¹⁹ Demokrasiye geçişin kendi elleriyle inşa edildiğini dile getirmişlerdir. Bunun için de Atatürk devrimlerini örnek aldıklarını ve çok partili yaşama geçişin sağlanmasını ve yeni seçim kanununu örnek göstermişlerdir. Tartışmalara sebep olan "Milli Şef" unvanı, 1946'dan sonra resmi devlet yazışmalarından çıkarılmış olmakla birlikte 1950 seçim atmosferinde halk arasında ve propaganda dilinde zaman zaman kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum, demokratikleşme süreciyle bağdaşmadığı için eleştirilerin odağında olmuştur.²⁰

Zaman zaman milli şef unvanı kullanımına örnek olarak 1950 seçimleri propagandalarında İsmet İnönü'nün bu unvanı kullanmasına dikkat etmek gerekmektedir. 23 Mart günü seçime dair yaptığı ilk konuşmasında İsmet İnönü şu ifadeleri kullanmıştır: "(...) Geçen dört sene zarfında benim başlıca uğraştığım mesele, vatandaşlar arasında dirlik düzenliği korumak ve Türkiye'nin dış emniyeti üzerinde selamet yolunu bulmasına çalışmak olmuştur. (...)"²¹ Yine İsmet İnönü, anayasaya koydukları partinin altı ok prensiplerinin anayasadan kaldırılmasını söylemiştir. Partiye has olan bu prensiplerin anayasa da yer bulması demokrasi açısından başlı başına problemken bunu fark edip çıkartma kararını vermeleri demokrasiye eklenen soluk olmuştur.²²

General Sabit Noyan ve Emniyet Müdürü Ahmet Demir'in içerisinde olduğu sıkıyönetim komutanlarından birtakım kimseler halka daha yakın görünmek amacıyla CHP tarafında görevden azledilmiştir. Bu durumun değerlendirmesini demokrasi açısından yapmak mümkün değildir.²³ CHP aynı zamanda dini tarikatlardan bazılarını ayrıcalık tanıyarak baştan beri sert tavır gösterdikleri tarikatlara yanaşma eğilimine girmişlerdir. Hatta Rıfat Pilavoğlu'nun CHP listesine kaydolduğunu müritlerinin de CHP propagandası yaptığını gazetelerde manşetlerle verilmiştir.²⁴

Türkiye ne kadar demokrasiye yönelen bir devlet yapısında olsa da Türk devlet geleneğinin bir getirisi olan kahramanlara minnet her daim mevcut olmuştur. 1950 seçimlerine az bir zaman kala Millet Partisi genel başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefat haberi radyolardan verilmemiştir. Vefat haberinin verilmemesi CHP'nin muhalefete yönelik tutumunun demokratik normlarla uyumunun sorgulanmasına sebebiyet vermiştir. Medeni demokrasilerin yerleştiği devletlerde muhalefet lideri de olsa iktidar taziye mesajı yayınlama ve parti ileri gelenleriyle cenazeye katılım duruşu sergilemektedirler. Ancak bu tutumun CHP tarafından sergilenmemesi halkın ciddi bir tepkisini çekmiştir.²⁵

¹⁹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 07.05.1950; *Zaman Gazetesi*, 04.05.1950; *Akşam Gazetesi*, 05.05.1950.

²⁰ *Zafer Gazetesi*, 24.03.1950.

²¹ *Zafer Gazetesi*, 24.03.1950.

²² *Cumhuriyet Gazetesi*, 26.03.1950.

²³ Mustafa Albayrak, *Demokrat Parti*, (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi,1992), s.388.

²⁴ *Zafer Gazetesi*, 11.04.1950; *Vatan Gazetesi*, 20.04.1950.

²⁵ Ercan Haytoğlu, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Siyasi Hayatı ve Ölümü", *Türk Yurdu Dergisi*, 19(147), (1999), s.31.

CHP'nin ilk olarak parti örgütlerinin düşüncelerine başvurulmasıyla birlikte eyleme dökülen namzet tayinindeki yenileştirme serüveni, Başkanlık Divanı azalarının ikinci seçmenlerin düşünceleri neticesinde aday listelerini ortaya konması usulü ile devam etmiştir. Bu uygulamanın 1939 seçimlerinde hayata geçirildiğini görmekteyiz. Ülke içerisinde yirmi sekiz şehirde gerçekleştirilen toplantılarda aday olmak üzere başvuran 4.500 kişi içinden elemeler sonucunda 290 isim tespit olunmuştur. Bahsi geçen yöntem 1939 seçimlerinde son defa uygulanmıştır. 1943 seçimlerinde ise farklı bir uygulamaya geçilerek çıkacak milletvekili sayısından daha fazla adayın gösterilmesini sağlayarak aday olanlar içinden seçim yapma imkânı tanınmıştır. Yapılan VI. Büyük Kurultayda kabul edilen tüzükte geçen 27. madde²⁶ uygulamaya geçirilmiştir. Parti Başkanlık Divanı için bağlayıcı olmayan bu usul 1946 seçimlerinde de uygulanmıştır.²⁷ 1947 yılından sonra ise daha farklı olarak VII. Büyük Kurultay tüzüğüne göre bir düzenleme yapılmıştır. 148. madde uyarınca adayların %30'u CHP parti merkezi tarafından, % 70'i ise parti il teşkilatlarınca belirlenmiştir. Adayları %30'luk kısmını tespit edecek merkezi yapı parti divanı olarak saptanmıştır. İsmi geçen merkezi divan; Genel Başkanlık Divanı, TBMM başkanı, parti kabine üyeleri, Genel Yönetim Kurulu ve Parti Meclis Grubu üyelerinden oluşmaktadır. 1947 kararlarına göre 1950 seçimlerindeki CHP adayları belirlenmiştir.²⁸ Aday listesine bakıldığında toplam adayların 479'u erkek, 5'i kadından oluşmaktadır. Aynı zamanda sadece üçü işçi olmakla beraber diğerleri yüksek ihtisas sahibidir.²⁹ Bu tablo dönemin demokrasi ve temsil anlayışındaki sınırlılığı göstermektedir.

CHP'nin propaganda hareketi 23 Mart'ta İsmet İnönü'nün Polatlı mitingi ile başlamıştır. Aynı zamanda seçimlerde yapılacak olan miting takvimi de oluşturulmuştur.³⁰ CHP seçim beyannamesi 27 Nisan'da yayımlanmıştır.³¹ Bu beyannamenin genel olarak içeriği; “*Rejimin demokratikleştirilmesi için anayasanın batılı ülkelerdekine homolog bir şekilde aranje etmek, devlet başkanının yetki ve görevlerinin ele alınacağı, ...*”³² şeklindedir.

Bayındırlık faaliyetleri adına şehir ile kasabalarda elektrik ve su gibi tüketimlerin ucuzlatılacağı ve yaygın kullanım alanının oluşturulacağı, yine temel tüketim olarak gıda fiyatlarında düzenin sağlanacağı ev probleminin çözüleceği beyan edilmiştir. Sağlık konusunda hastalıklarla mücadelenin giderek artırılacağı dile getirilmiştir. Yönetim sahaları açısından il idarelerine özerklik sağlanacağını, doğu bölgesinin kalkınması için gerekli adımların atılacağına vurgu yapılmıştır. Devletin ticaret hacminin artırılması için çalışmaların yürütüleceğini, adaletin tesisinin sağlanacağı ve yeni enerji santrallerinin kurulacağına değinilmiştir. Devlet tekellerinin özelleştirileceğini, liberal açıdan yabancı sermayeye imkân sağlanacağını, kredilerin tedarikinin sağlanacağı, Türk lirasının itibarının korunacağına dair sözler verilmiştir. Dış işlerde ise ABD, İngiltere ve Fransa ile devam eden temasların daha da iyileştirileceğinden söz edilmiştir. Seçime dair manifesto “*Takdir Milletimizindir*” sloganı ile son bulmaktadır.³³ Bu bildiri aslında CHP'nin olumlu ve olumsuz tüm yönlerini halkın

²⁶ 27. Madde: “*Başkanlık Divanı aday belirlenmesinde Parti Grup Yönetim Kurulları ve Parti Genel Yönetimi Kurullarının oyuna başvurabilir*”

²⁷ 1943 seçimlerinde 485 milletvekilliği için 569 kişi aday gösterilmiştir.

²⁸ Oya Araslı, *Adaylık Kavramı Ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s.151-154.

²⁹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 25.05.1950.

³⁰ Seçim Takvimi; “25 Mart Kırıkkale, 27 Mart Beypazarı, 30 Mart Malatya, 31 Mart Diyarbakır ve Elazığ, 1 Nisan Gaziantep ve Maraş, 2 Nisan Adana ve Mersin, 4 Nisan Konya, 4 Mayıs İzmir, 5 Mayıs Manisa ve Balıkesir, 6 Mayıs Biga, 7 Mayıs Bursa, 8 Mayıs İzmit, 9 Mayıs İstanbul. Mitinglerin çoşkulu ve muazzam kalabalık geçtiği bildirilmiştir.” şeklindedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz; Haldun Derin, *Çankaya Özel Kalemimi Anımsarken (1933-1951)*, (Haz.) Cemil Koçak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995, s. 250-257.

³¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz, Tarhan Erdem, *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, Çeltüt Matbaası, Ankara, 1982.

³² Mustafa Albayrak, agt., s.396-398.

³³ Mustafa Albayrak, agt., s.396-398.

saygısına güvenerek ortaya koymaktadır. Son zamanlardaki parti içi reformların seçimleri kazanmaları için yeterli geleceğini düşünmüşlerdir. Unutmamak gerekir ki bugünlerde siyaset bilimcilerin dilinde bir hakikat vardır ki “*iktidarda olan partiler yıpranır*”. Bu tez doğrultusunda CHP uzun süren iktidarında hayli yıpranmış ve 14 Mayıs’a ulaşmıştır.³⁴

Seçim beyannamesinin yayınladığı dönem ya da öncesinde CHP muhalefet tarafından tenkit oklarının hedefi haline getirilmiştir. Demokrat Partililer CHP’yi demokrasi karşıtı diktatör olarak adlandırmışlardır. Bunu yaparken de isimlerinde bulunan Demokrasi kelimesine yaslanmışlardır.³⁵ CHP demokrasi karşıtı olarak yaftalanırken DP’nin sarıldığı yegâne konulardan biri de “şeflik” konusu olmuştur.³⁶ İsmet İnönü yaptığı bir konuşmada şu ifadeleri kullanmıştır; “*İktidar iken bütün tenkidlerinize tahammül ediyorum. Hele bir karşınıza geçeyim de görün bakayım. Ben bu mevkie yumuşak koltuktan gelmedim. Hep mücadele ede ede geldim. Bu davada tutacağım yol şudur: Hesapsız bir sabır, hiçbir güçlük karşısında eğilmeyen bir sebat. Seçimi kaybedersek, gördünüz diyeceğim bu şeref de benim, bir daha benim kadar sabırlısını bulamazsınız. Bir daha elinize bu fırsat geçmez*”.³⁷ Buradan hareketle demokrasi icabı iktidarın düşmesi ve muhalefete bürünmesi demokrasinin bir kazancı olarak görülmüştür.³⁸ En nihayetinde CHP muhalefet konumuna gelmiştir. Çok partili siyasi hayata geçiş 1945 yılı itibarıyla başlamış, 1950 yılında DP’nin iktidarı devralmasıyla nihayete ermiştir.³⁹

1.3. 1954 Yılı Seçim Beyannamesi:

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 1954 genel seçimleri yaklaşırken bir seçim beyannamesi yayınlamıştır. Beyanname, parti deneyimleri ve önceki iktidar tecrübelerini kapsamaktadır. CHP, iç ve dış siyasette itibarın artırılmasını ve seçilecek milletvekillerinin memleketin yönetiminde etkili olmasını hedeflemiştir. Ayrıca, 1950’ye kadar elde edilen demokratik kazanımların korunması gerektiğini vurgulamış ve iktidar değişikliğinde intikamcı bir tutum sergilemeyeceklerini belirtmiştir.⁴⁰

Rejim dâvamız maddesinde demokrasinin hızla geliştirilmesi ve hukuk devleti mantığıyla tüm halka eşit yaklaşım halkın emniyet ve huzurunu sağlayacaklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda demokrasiye olan bağlılıktan bahsedilmiştir. Hukuk devleti esası başlığında ise demokratik rejimin ancak hukukun tesisi ve demokratik bir anayasa ile mümkün olabileceğini ve bunun için gerekli işlerin yapılacağı ilân edilmiştir. Hâkimlerin teminatı maddesinde bağımsız ve hür mahkemelerle hâkimlerin tesisi için çalışmaların yapılacağına dair bilgi verilmiştir. Demokrasilerde bağımsız mahkemelerin kurulması önemli bir durum olup demokrasiyi Türk milletine armağan eden partinin buna önem vermesine dikkat etmek gerekmektedir. Memur yalnız halkın hizmetindedir. Kamu hizmetinde bulunan memurların sadece halk için çalışmasına ve nüfuz sahibi olmamasına dikkat çekilmiş ve bunun için yapılacaklara önem verilmiştir. Siyasi partiler ise demokrasinin vazgeçilmezi olarak adlandırılmıştır. Demokrasiler de basın ve yayın organlarının serbestliği icap

³⁴ İlder Turan, *Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977, s. 50-51.

³⁵ İlder Turan, age., s.50-51 Mustafa Karataş, age., s.378-387.

³⁶ *Vatan Gazetesi*, 05.05.1950.

³⁷ *Ulus Gazetesi*, 05.05.1950.

³⁸ Çiğdem Aydoğmuş, “14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11(5), 2024, s.3267.

³⁹ Mehmet Karayaman, “CHP Parti Müfettişlerinin Kaleminden Demokrat Parti’nin İktidara Gelişi” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*,(37),103, 260.

⁴⁰ Mustafa Kaynar, age., s.165-166; Mustafa Karataş, age., s.378-387.

etmektedir.⁴¹ Bu hususta da gerekli düzenlemelerin yapılacağı bildirilmiştir. DP'nin ekonomik ve yasal araçlarla muhalif sesleri sınırladığı ve bu politikanın demokratik normlar açısından önemli riskler taşıdığı savunulmuştur. Demokratik yönetimi tam manası ile oturtup tüm den rejim davasının çözümünün sağlanacağına inanılmıştır. Hatta iki yıl içerisinde tamamlanacağı beyan edilmiştir. Demokratik rejimlerde devlet işleri iktisadi, mali meseleler ve zorluklar, itibardan düşeriz korkusuyla vatandaştan gizlenmemelidir diyerek şeffaf devlet idaresini sağlayacaklarını iddia etmişlerdir⁴²

Çiftçilikte makineleşmeyi sağlayacaklarını, yol ve topraklandırmayı tamamlayacaklarını, su ve elektrik sorununu çözüme ulaştıracaklarını, mali affın çıkarılacağını, işçi haklarının korunacağını garantisini vermişlerdir. Bunların yanında işçi sigortalarının sağlanacağını ve okulsuz köylerin kalmayacağını taahhüt etmişlerdir. Tüm bunlara ek olarak sosyal davamız başlığı altında halkın sosyal haklarının kaybının engelleneceğine ve sınıflara göre iş verme garantisi sunmuşlardır. Böylelikle sosyal devlet anlayışının önemine vurgu yapılmıştır.⁴³ Seçim propagandalarının sürdüğü dönemde Türkçe ezan konusu DP tarafından sert olarak eleştirilmiştir. İsmet İnönü ise bu ciddi eleştirilere karşın olayların dönem şartlarında değerlendirilmesi üzerinde durmuştur; "...*Bütün bunlar, yine bir diktatörlük eseri olarak meydana gelmemiş, hepsi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimi ve hesap sormaları önünde gerçekleşmiştir*" demiştir.⁴⁴

CHP, ayrıca yeni anayasa oluşturulması, iki meclisli parlamento sisteminin kurulması, anayasa mahkemesinin oluşturulması ve basın özgürlüğünün güvence altına alınmasına önem vermiştir. Parti, muhalefetin yanıltıcı vaatlerle halkı kandırmasını önlemeyi, güvenlik tesislerini sağlamayı ve partizan yönetimi sonlandırmayı hedeflemiştir.⁴⁵ CHP'nin 1950'li yıllarda çift meclisli bir sistem talep etmesi ve Anayasa Mahkemesi kurma önerileri, yalnızca demokratik reform isteğinden değil aynı zamanda çoğulcu demokrasi vizyonunu geliştirdiğinin bir göstergesi olabilir.⁴⁶

CHP iktidarını sürdürdüğü yıllarda işçilerin taleplerini komünistlik eseri olarak değerlendirmiş. İşçi grevlerinin komünist düşüncenin ürünü olduğunu, işçilerin her fırsatta greve giderek ülkeyi kaosa sürüklenebileceği⁴⁷ düşüncesinde olmasına rağmen 1954 seçimlerinde işçilerin haklarının önemli olduğunu, tatil ve yevmiyelerinin tam olması gerektiğini bu hususlarda işçilerin yanında olduklarını dile getirmişlerdir.⁴⁸ Sonuç olarak, 1954 CHP seçim beyannamesi, demokrasi, hukuk, ekonomik kalkınma ve sosyal haklar alanında bir dizi reform ve garanti sunmakta, halkın geniş kesimlerine hitap etmektedir. Parti,

⁴¹ Gazetelerin dönem şartlarında durumunu daha yakından incelemek için; Karagöz Kızılca, Gül. (2025). "İnce Demokrasi'nin Basına Gösterdiği İncelik: Demokrat Parti'nin İlk Seçim Döneminde (1950-54) Basın Politikası" *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 80(2), 249-274.

⁴² Mustafa Kaynar, age., s.165-174; ayrıntılı bilgi için bkz., Cumhuriyet Halk Partisi, *CHP Seçim Beyannamesi*, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, Ankara, 1954.

⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Mustafa Kaynar, age. 165-174; Behrin Yalçın, "Yeni İstanbul Gazetesi'nde 1950 Yılı Milletvekili Genel Seçimi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 76, 2025, s. 156-177.

⁴⁴ Cezmi Eraslan, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s.519.

⁴⁵ *Vakit Gazetesi*, 10.04.1954; *Akşam Gazetesi*, 15.04.1954.

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İkinci Parti, C.II*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

⁴⁷ *Ulus Gazetesi*, 27.01.1950.

⁴⁸ *Cumhuriyet Gazetesi*, 14.04.1954.

demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğü konusundaki kararlılığını vurgulamış ve iktidar deneyimlerini seçmenle paylaşarak güven sağlamayı amaçlamıştır.⁴⁹

1954 seçimleri bağlamında, dönemin gazetelerindeki söylemler oldukça kutuplaşmıştır. Suiçmez'in CHP'ye yakın "Yeni Ulus" ile DP'ye yakın "Zafer" gazetelerinin seçim sürecinde farklı ideolojik yönelimlerle haber üretimi yaptığı ve CHP'nin de bu medyatik çatışmada hem muhalefet hem de reformist bir kimlik kurmaya çalıştığı vurgulanmıştır.⁵⁰

1.4. 1957 Yılı Seçim Beyannamesi:

Cumhuriyet Halk Partisi seçim beyannamesinde demokrasinin yeniden kuruluşu ve kurumsal meşruiyetin tesis edilmesinde bu seçimin hayati bir önem taşıdığını vurgulamıştır. Partinin söyleminde, temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınması; özellikle yargı bağımsızlığı ve hâkim teminatı talepleri merkezi bir yer tutmaktadır. Bu talepler çerçevesinde, CHP anayasa reformu, çift meclisli parlamenter sistem ve Anayasa Mahkemesi kurulmasını önermiştir.⁵¹ Basın özgürlüğü konusuna da yer verilmiştir.⁵²

CHP için 1957 seçimleri demokrasinin kaderinde hayati bir rol oynayacak seçim olarak tayin edilmiştir. Ana hakları tesis edip 1958 tarihinde seçimleri tekrar yapacaklarını söylemişlerdir.⁵³ DP'nin antidemokratik tutumlar sergilediği için demokratik rejimi yaraladığı iddia edilmiştir. 1954 seçimlerinde muhalefete oy veren "Kırşehir" halkını cezalandırmak⁵⁴ için şehri kazaya dönüştürdüklerini bununla da yetinmeyip iktisadi, siyasi, sosyal alanda DP hükümetinin antidemokratik tutumlarının olduğunu altını çizmişlerdir. 1954 beyannamelerine bağlı olduklarını dile getirmişlerdir. Önemli sayılabilecek bir diğer konu ise milletvekili maaşlarının düşürülmesidir. Demokratik yönetimlerde vekillik refah için değil hizmet için yapılacak bir iş gözüyle bakılmıştır. Beynamede 1954 beyannamesi gibi mali iktisadi, eğitim, orman, işçi hakları ve diğer sosyal konular işlenmiştir.⁵⁵

CHP 1957 seçimlerinde seçim kanununun nispi temsile benzer bir düzenleme doğrultusunda değiştirilmesi hususunda baskı yaparak, seçim propaganda süresinin bir ay daha uzatılmasını ve propagandanın seçim sabahına kadar yapılmasını talep etmiştir. Bunların yanında seçmen pusulalarının kimlik göstererek sandık kurulu ve kurulda bir görevli tarafından imzalanarak seçmene iadesi gibi ilave değişiklik teklif etmiştir. Dönem şartlarında demokratik bir seçimin gerçekleştirilmesi için önemli konular olarak nitelendirilebilir.⁵⁶ CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, mevcut seçim sisteminin hükümete yarar şekilde oluşturulduğuna şöyle dikkat çekmiştir: "Siyasi ve içtimai vaziyetimiz şudur: ihtiyaçlarımızın başında teminatlı hâkim ve müstakil mahkeme lazımdır. Teminatlı hâkim olmadan demokratik hayat nizam içinde yürüyemez. Temyiz reis ve azalarının hiçbir şey söylemeden emekliye ayrıldığı

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz., Cumhuriyet Halk Partisi, *1954 Seçim Beyannamesi*, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, Ankara, 1954.

⁵⁰ Mehmet Suiçmez, "1954 Seçimlerinde Siyasi Partilerin Söylemlerinin Gazeteler Üzerinden İncelenmesi", *Journal Of Erciyes Communication*, 2023, 10(1), s. 223–252. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1189119>

⁵¹ Mustafa Kaynar, age. s.187; Mustafa Karataş, age., s.462-470.

⁵² Yunus, Özduygün, *Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanlar ve Tartışmalar. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 2021, s.474.

⁵³ *Hürriyet Gazetesi*, 11.10.1957; *Gece Postası Gazetesi*, 12.10.1957.

⁵⁴ Haşim Erdoğan & Çağrı Pişkin, "Demokrat Parti Dönemi İktidar-Muhalefet Çekişmesinin Bir Ürünü: Nevşehir'in İl, Kırşehir'in İlçe Olması" *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 2020, s.582.

⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz., Mustafa Kaynar, age., s.187-197; Cumhuriyet Halk Partisi, *CHP Seçim Beyannamesi*, Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, Ankara, 1957; Mustafa Karataş, age., s.378-387.

⁵⁶ *Cumhuriyet Gazetesi*, 24.05.1957.

*verde teminatlı hâkimden bahsolunamaz*⁵⁷ demiştir. Parti lideri İsmet İnönü, seçim sistemi ve yargı bağımsızlığı konusundaki eleştirilerini açıkça dile getirmiştir.

Dönem muhalefet partileri DP'nin tüm engellemelerine karşın CHP ile demokrasinin tekrar yapılması için birleşmeye dair birtakım beyannameler yayımlamışlardır.⁵⁸ Ancak bu partiler CHP ile eşit oy hakkını kendilerinde görmüşlerdir. CHP tarafında Demokrat Parti iktidardan düştükten sonra siyasetten tamamen tasfiye edilme ihtimali olduğu düşünülmüş bundan dolayı eşit oy hakkında sıcak bakmamıştır.⁵⁹ Demokrasi açısından önemli görülen bu konuda CHP'nin korkusu aslında yersiz görülmektedir. Buna karşın CHP, bu iş birliğinin yalnızca Demokrat Parti iktidarı devrildikten sonra gerçek anlamda demokratik dönüşüme yol açabileceği görüşünü taşımaktadır.⁶⁰

Sonuç:

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946, 1950, 1954 ve 1957 seçim beyannameleri, Türkiye'nin çok partili hayata geçiş döneminin siyasal dilini, iktidar-muhalefet ilişkilerini ve demokrasi tasavvurunu çözümlenmek bakımından son derece kıymetli kaynaklardır. Dört beyanname karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde CHP'nin siyasal konumlanışı kadar, Türkiye'de demokrasinin kurumsallaşma sürecine dair zihinsel dönüşümün de izleri açıkça görülmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946–1957 yılları arasındaki seçim beyannameleri, Türkiye'nin çok partili siyasal yaşama geçiş sürecinin hem dinamiklerini hem de kırılma noktalarını açık biçimde yansıtmaktadır. İncelenen dönem, siyasal rekabetin kurumsallaştığı, demokratik kültürün biçimlenmeye başladığı ve iktidar–muhalefet dengelerinin yeniden tanımlandığı bir süreçtir. CHP'nin söz konusu beyannameleri, bu dönüşümün hem siyasi hem de sosyo-ekonomik bağlamda nasıl algılandığını göstermesi bakımından tarihsel değer taşımaktadır.

1946 ve 1950 beyannamelerinde CHP'nin büyük ölçüde devlet kurucu geleneğin taşıyıcısı olarak hareket ettiği, toplumun özellikle köylü kesimine yönelik kalkınmacı söylemlerin ise demokratik meşruiyet arayışının bir uzantısı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. 1954 beyannamesi, iktidar değişikliğinin ardından partinin kendisini yeniden konumlandırma çabasını açık şekilde yansıtırken; hukuk devleti, bağımsız yargı ve anayasal güvence gibi kavramlar ilk kez bu denli belirgin biçimde partinin siyasal söyleminde merkezî bir yer tutmuştur. 1957 beyannamesi ise CHP'nin, Demokrat Parti iktidarının uygulamalarını sistematik bir biçimde eleştirdiği ve demokratik düzenin yeniden inşasını önceliklendirdiği bir aşamaya işaret etmektedir.

Bütüncül olarak bakıldığında CHP'nin beyannameleri, partinin tek parti döneminin alışkanlıkları ile çok partili siyasal yaşamın gerekleri arasında giderek belirginleşen bir denge arayışını ortaya koymaktadır. CHP'nin demokrasi söyleminde zaman içinde meydana gelen söylemsel derinleşme, Türkiye'de siyasal rekabetin kurumsallaşmasıyla paralel biçimde gelişmiştir. Bununla birlikte, partinin kendi iç örgütlenmesi, aday belirleme süreçleri, toplumsal tabanla kurduğu ilişki ve muhalefetle olan siyasal iletişim pratikleri, demokrasiye

⁵⁷ *Yeni Sabah Gazetesi*, 21.10.1957.

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için Bkz., *Cumhuriyet Gazetesi*, 06.08.1957.

⁵⁹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 08.08.1957; *Cumhuriyet Gazetesi*, 10.08.1957; *Cumhuriyet Gazetesi*, 21.09.1957.

⁶⁰ Muttaki Ünlü, *1957 Genel Seçimlerinde DP, CHP, CMP ve HP'nin Seçim Kampanyalarının İdeolojik Analizi*. (Sakarya: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2022).

yönelik söylemlerle tam bir uyum içinde değildir ve bu durum dönemin siyasal kültürünün karakteristik özelliği olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, CHP'nin 1946–1957 seçim beyannameleri, bir yandan Cumhuriyet'in kurucu kadrolarının demokrasiye geçişte takip ettikleri stratejik yolu, diğer yandan da Türkiye'de siyasal modernleşmenin çok boyutlu ve zaman zaman çelişkili doğasını gözler önüne sermektedir. Bu beyannameler, yalnızca CHP'nin siyasal pozisyonunu değil, aynı zamanda Türkiye'nin demokrasi serüveninin temel tartışma başlıklarını, kırılma noktalarını ve kurumsal gelişim süreçlerini anlamak açısından da önemli analitik imkânlar sunmaktadır.

Kaynaklar:

Akandere, Osman. “1946 Genel Seçimleri Ve Sonuçları Üzerinde İktidar Ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar” I. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25 (75), (2009), 437-464.

Akşam Gazetesi, 15 Nisan, 1954.

Akşam Gazetesi, 5 Mayıs, 1950.

Albayrak, Mustafa. *Demokrat Parti*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 1992.

Araslı, Oya. *Adaylık Kavramı Ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1972.

Aydoğmuş, Çiğdem. “14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11(5), (2024), 3257-3271.

Burgac, Murat. “1946 Genel Seçimlerinde Propaganda”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)*, 13(26), (2013), 163-184.

Cumhuriyet Gazetesi, 24 Mayıs, 1957.

Cumhuriyet Gazetesi, 24 Temmuz, 1956.

Cumhuriyet Gazetesi, 25 Mayıs, 1950.

Cumhuriyet Gazetesi, 26 Mart, 1950.

Cumhuriyet Gazetesi, 6 Ağustos, 1957.

Cumhuriyet Gazetesi, 7 Mayıs, 1950.

Cumhuriyet Gazetesi, 8 Ağustos, 1957.

Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ağustos, 1957.

Cumhuriyet Gazetesi, 21 Eylül, 1957.

Cumhuriyet Gazetesi. 14 Nisan, 1954.

- Cumhuriyet Halk Partisi. *CHP Seçim Beyannamesi*, Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, 1946.
- Cumhuriyet Halk Partisi. *CHP Seçim Beyannamesi*, Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, 1954.
- Cumhuriyet Halk Partisi. *CHP Seçim Beyannamesi*, Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Yayınları, 1957.
- Çakmak, Fevzi. “Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Sürecinde Chp Kurultay Görüşmeleri ve Müfettiş Raporlarına Göre Parti Teşkilatının Karşılaştığı Sorunlar (1945–1950)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17 (34), (2017), 319-348.
- Derin, Haldun. *Çankaya Özel Kalemini Anımsarken (1933-1951)*, (Haz.) Cemil Koçak, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995.
- Eraslan, Cezmi. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, C.II, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2002.
- Erdem, Tarhan. *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, Ankara: Çeltüt Matbaası, 1982.
- Erdoğan, Haşim & Pişkin, Çağrı. “Demokrat Parti Dönemi İktidar-Muhalefet Çekişmesinin Bir Ürünü: Nevşehir’in İl, Kırşehir’in İlçe Olması” *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), (2020), 577-590.
- Gece Postası Gazetesi*, 12 Ekim, 1957.
- Güngör, Süleyman. “14 Mayıs 1950 Seçimleri ve CHP’de Bunalım” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Bilimler Dergisi*, 21, (2010), 193-208.
- Haytoğlu, Ercan. “Mareşal Fevzi Çakmak’ın Siyasi Hayatı ve Ölümü”, *Türk Yurdu Dergisi*, 19(147), (1999), 31-50.
- Hürriyet Gazetesi*, 11 Ekim 1957.
- Karataş, Murat. “1950 Yılı Genel Seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi’nin Seçmeni İkna Çabaları”, *History Studies*, 6(3), 2013, 199–255.
- Karpat, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
- Karataş, Murat. *Türkiye’de Seçim Propagandası (1923-1960)*, Afyonkarahisar: Yaz Yayınları, 2023.
- Karayaman, Mehmet. “CHP Parti Müfettişlerinin Kaleminden Demokrat Parti’nin İktidara Gelişi” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*,(37)103, (2021), 253-292.
- Karayaman, Mehmet. “CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Uşak (1935-1950)”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/UUSBD*, (10)3, (2017), 459-496.
- Kaynar, Mustafa & Kalkan Nurettin, *Cumhuriyet Dönemi Partiler, Seçimler, Beyannameler*, Ankara: TBMM Basımevi, 2022.

- Kızılca, K. Gül. (2025). “İnce Demokrasi’nin Basına Gösterdiği İncelik: Demokrat Parti’nin İlk Seçim Döneminde (1950–54) Basın Politikası. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 80(2), (2025), 249–274.
- Koçak, Cemil. *Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) İkinci Parti, C.II*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Öz, Esat. *Türkiye’de Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılma (1923-1945)*, Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.
- Özdurğun, Yunus. “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanatlar ve Tartışmalar”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, (2021), 464-480.
- Salep, Mustafa. “Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Chp’nin Siyasal Politikası Üzerine Bir Değerlendirme (1938–1950)”, *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 9(2), (2020), 1092-1126.
- Selvitopi, Ertuğrul. “1946 Genel Seçimleri Öncesinde Demokrat Parti–Cumhuriyet Halk Partisi İlişkileri”, Erzurum: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü*, 2013.
- Suiçmez, Mehmet. “1954 Seçimlerinde Siyasi Partilerin Söylemlerinin Gazeteler Üzerinden İncelenmesi”, *Journal Of Erciyes Communication*, 2023, 10(1), 223–252.
- Turan, İlter. *Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1977.
- İlgen, Ferhat. “Türk Siyasal Hayatında Çok Partili Hayata Geçiş Süreci: İç ve Dış Siyasette Yaşanan Gelişmelerin Genel Değerlendirmesi”, *Journal of Universal History Studies*,3(1), (2020), 126-147.
- Ulus Gazetesi*, 18 Temmuz, 1946.
- Ulus Gazetesi*, 5 Mayıs, 1950.
- Ünlü, Muttaki. 1957 Genel Seçimlerinde DP, CHP, CMP ve HP’nin Seçim Kampanyalarının İdeolojik Analizi, Sakarya: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi*, 2022. <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/100832>
- Uyar, Hakkı. *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, İstanbul: Boyut Kitapları, 1996.
- Vakit Gazetesi*, 10 Nisan, 1954.
- Vatan Gazetesi*, 20 Nisan 1950.
- Vatan Gazetesi*, 5 Mayıs, 1950.
- Vatan Gazetesi*, 5 Mayıs, 1950.
- Yalçın, Behrin, “Yeni İstanbul Gazetesi’nde 1950 Yılı Milletvekili Genel Seçimi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 76, 2025, 156-177. <https://doi.org/10.46955/ankuayd.1610138>
- Yeni Sabah Gazetesi*, 21 Ekim, 1957.

RASMUHARERİ AHMET EMİN YALMAN 20 NİSAN 1954

VATAN İGRIYE İGRI - DOGRUYA DOGRU

GÜNÜN YAZISI: Türkiye'de köktüçlük endüstrisinin gelişmesi Yazan: İSMAIL İSMEN

Başbakan Menderes, İnönü'ye Erzurum'da cevap verdi

Muhalefet, kapitülasyonları iade ettiler, yurdu sattılar, teranesiyle vicdanlara dehşet salmaya, efkârı teşviş etmeğe çalışmaktadırlar

"Muhalefetin vatana ihanet itiraları, bir siyasi tenkit olarak mütalâa olunamaz,"

ERZURUM'DAN AKSETMEĞE BAŞLAYAN YÜKSEK SES

Erzurum 19 - (Telefoto) - Demokart Partisi teşhi müca... Erzurum'da yüksek sesle konuşulan ses...

Başbakanın Konuşması

Erzurum 19 - Başbakan Adnan Menderes, bugün Erzurum'da... Başbakanın Erzurum'daki konuşması...

Yeni şeker fabrikasının temeli törenle atıldı

Bayar, Susurluk'ta memleketteki gelişmeyi anlattı. Kemalpasa'da «Reyniz lehimde çıkarsa beni bahçıyar etmiş olursunuz» dedi. Bayar bugün İzmir'de olacak

İzmir'de İnönü ile yapılan Gizi konuşmalar

İzmir 19 - İsmet İnönü, İzmir'de yaptığı konuşmada... İnönü'nün İzmir'deki konuşmaları...

C. H. P. NİN SEÇİM BEYANNAMESİ

Beynnamede "Ecnebi sermayeye imtiyaz tanınmaması, ticaret ve ziraat sahasının kayıtsız açık tutulmamasında kararlıyız, deniliyor

C. H. P. iktidara gelirse yapacağı işleri sayıyor

Türkiye Köylü Partisi seçim beyannamesi... Köylü Partisi'nin seçim beyannamesi...

İnönü, İskenderun ve Antakya'da konuştu

C.H.P. Genel Başkanı «Yabancı sermayeyi işletecek topraklarımız yoktur» dedi

Göçmen evlerinin mesulleri mahkemeye verilecek

Devlet Bakanı Celâl Yardımcı, göçmen evlerinin yapılmasında, kontrol ve kabulünde rapor verilmesinde ihmaller olduğunu söyledi

Y. Seçim Kurulu'nun verdiği kararlar

C.H.P. piyongosu atışlarıyla bir lehma ve D.P. nin üç broşürü propaanda sayılmadı

Trabzon'daki D.P. ihtilali halledilecek

Trabzon C.H.P. teşkilatı, Menderes'in ziynetine karşılık İnönü'yü davet etti

Ordu İktidarı ikinci, Genç İktidarı Dördüncü oldu

Ankara 19 - Cumhurbaşkanlığı seçimleri... Ordu'daki iktidarı ve genç iktidarı...

Ankara'daki Anketle karma Liste galip

Ankara 19 - İçişleri Bakanlığı'nın Ankara'daki anketi... Ankara'daki anket sonuçları...

Giresun D.P. listesi Beğenilmedi

Giresun 19 - Giresun D.P. listesi... Giresun'daki D.P. listesi beğenilmedi...

Partilerin Toplantıları

D.P. Birinci Toplantısı bugün... Partilerin toplantıları ve gündemleri...

KUZEYDEKİ BEKÇİLERİMİZ

YARIN «VATAN» da... Kuzeydeki bekçilerimiz ve güvenlik konuları...

